

Een stad, wat is dat? Het perspectief van kinderen en jongeren op hun stad

An Piessens en Francis Vaningelgem

"Ik hang vaak rond op mijn plaats, de chillplek: mijn eigen plaatsje dat niemand weet zijn. Eerst moet je door de struiken kruipen, dat is achter de kerk ergens. Dan nemen we drinken en chips mee. Ik ga er gewoon zitten, eten, drinken. Ik heb deze plaats samen met een vriend gevonden. Nu is het makkelijk om af te spreken, iedereen (het vriendengroepje) weet gewoon dat het daar is" (*leerling uit een secundaire school, Gentbrugge, tweede middelbaar*).

1. Inleiding en situering

Wereldwijd groeien steeds meer kinderen op in een stedelijke of verstedelijkte omgeving (Riggio, 2002). In 2014 groeide 25% van de minderjarigen in Vlaanderen op in een stad en gemiddeld maken kinderen en jongeren zo'n 20% uit van de stedelijke bevolking.¹ Het concrete plaatje verschilt per stad: daar waar de grootsteden Antwerpen en Gent en enkele andere centrumsteden te maken hebben met een vergroening, kennen andere steden eerder een achteruitgang of stagnatie van het aandeel minderjarigen (Stuyck & Jacques, 2015). Tegelijkertijd blijft ook de stadsvlucht van jonge tweeverdienersgezinnen met kinderen een concrete uitdaging te zijn voor steden, vooral vanuit een bezorgdheid om de financiële leefbaarheid van steden (Bral, Jacques, Schelfhaut e.a., 2011). De roep om steden kind- en gezinsvriendelijk te maken, wordt dus gevoed vanuit verschillende invalshoeken en overwegingen. Het door Unicef aangestuurde initiatief 'Child Friendly Cities' baseert zich op het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) (Riggio, 2002), terwijl in het Vlaamse stedenbeleid gezins- en kindvriendelijkheid ook (hoewel niet uitsluitend) gekoppeld wordt aan het tegengaan van de stadsvlucht.

Het Vlaamse stedenbeleid schenkt sinds enkele jaren meer aandacht aan kindvriendelijkheid. Zo konden steden in de visitatieronde in 2011 kindvriendelijkheid als transversaal thema kiezen voor hun beleid. Voor de jongste editie van de Stadsmonitor (Bral, Jacques, Schelfhaut e.a., 2015) werd een traject afgelegd om een kindfocus toe te voegen aan de Stadsmonitor, wat onder meer leidde tot een extra katern over gezinnen in de stad. Daarin wordt verslag uitgebracht van het traject om gezins- en kindvriendelijkheid verder te operationaliseren.

In deze bijdrage stellen we enkele inzichten uit de kwalitatieve perceptiestudie voor die uitgevoerd is in het kader van de Stadsmonitor (Piessens, Vaningelgem, Berten e.a., 2014; Stuyck & Jacques, 2015). We gaan in op het perspectief van kinderen en jongeren op hun stad. Enkele markante vaststellingen zijn dat 'de stad' niet bestaat voor kinderen en dat kinderen zich over meer beleidsdomeinen uitspreken dan enkel de typische 'kinderdomeinen' zoals school en vrije tijd, mits daarvoor tijd en ruimte gemaakt worden. Een andere belangrijke vaststelling is dat kinderen in de stad leven en de stad beleven vanuit erg verschillende leefsituaties. Kindvriendelijkheid van een stad houdt dan ook in dat een stad haar beleid afstemt op de diversiteit van leefsituaties waarin kinderen en jongeren opgroeien. Een kindvriendelijke stad houdt rekening met de complexiteit van het opgroeien in de stad.

1.1 Aandacht in de Stadsmonitor voor het perspectief van kinderen

Tot voor kort wisten we eigenlijk niet veel over het perspectief van Vlaamse kinderen op hun stad. Samen met de jongste editie van de Stadsmonitor is een katern over gezinnen in de stad uitgebracht (Stuyck & Jacques, 2015). Dat katern groepeerde cijfermateriaal over relevante indicatoren met betrekking tot kinderen en gezinnen, zoals de beschikbare speelruimtes, de beschikbare kinderopvang, schoolse vertraging, jonge verkeersslachtoffers, enzovoort. Daarnaast rapporteert het katern ook over de oefening die de afdeling Beleid Steden, Brussel en Vlaamse Rand van het Agentschap Binnenlands Bestuur heeft gemaakt om een kindfocus te operationaliseren en te integreren in de Stadsmonitor. Naar aanleiding van de Stadsmonitor 2011 gingen Stuyck en Jacques (in Bral & Schelfhaut, 2013) na hoe kindvriendelijkheid in steden geoperationaliseerd werd in de wetenschappelijke literatuur en in concrete praktijken. In 2013 werd in dialoog tussen centrumsteden, vertegenwoordigers uit het middenveld en de academische wereld gewerkt aan een gedeelde visie over de positie van kinderen en jongeren in de stad (De Visscher & Reynaert, 2013). Vanuit die visie werd ook de visiematrix, van waaruit de Stadsmonitor aangestuurd wordt, aangevuld. Vervolgens ging het JeugdOnderzoeksPlatform (JOP) na welke indicatoren pasten bij de nieuwe intenties in de visiematrix (Cops, Bradt & Van de Walle, 2013). Tot slot werd ook een traject opgezet om kinderen en jongeren zelf te bevragen voor de Stadsmonitor. Kind & Samenleving voerde die kwalitatieve perceptiestudie uit, samen met Hogeschool Gent en Mediaraven vzw (Piessens, Vaningelgem, Berten e.a., 2014).

1.2 Visie op de positie van kinderen en jongeren in de stad

Deze studie bouwt verder op de eerder vermelde visietekst over de positie van kinderen en jongeren in de stad (De Visscher & Reynaert, 2013). De kindvriendelijke stad begint bij het erkennen van haar kinderen en jongeren als medeburgers, stellen de auteurs voorop. Dat wil niet zeggen dat kinderen en jongeren gelijkgesteld worden aan volwassenen, maar wel dat de feitelijke machtsongelijkheden in die deelname aan de stad

onderkend moeten worden en dat die onderworpen moeten zijn aan expliciete beperkingen en afspraken. Kinderen en jongeren erkennen als medeburgers houdt eveneens in dat met hun belangen rekening gehouden wordt, zelfs al is het niet evident om goed zicht te krijgen op die belangen (De Visscher & Reynaert, 2013). Hen erkennen als medeburgers houdt overigens ook in dat kinderen aangesproken worden op de hele stad en niet alleen op de klassieke kinderthema's.

Belangrijk in die erkenning van kinderen als medeburgers is de vaststelling dat kinderen de stad op erg uiteenlopende manieren beleven, dat ze vanuit sociaal, economisch en cultureel verschillende achtergronden in die stad leven en dat ze verschillende voorkeuren hebben. In dat opzicht is het begrip 'kindvriendelijke stad' enigszins misleidend omdat het de suggestie kan wekken dat kinderen een homogene groep vormen.

De auteurs stellen een sociaalpedagogische visie op kindvriendelijkheid voorop. Dat houdt in dat het individuele ontwikkelingsproces van kinderen verbonden wordt met de maatschappelijke context waarin die opvoeding plaatsgrijpt. Die visie op een kindvriendelijke stad concretiseren ze vervolgens in drie bouwstenen: het belang van participatief werken, het belang van leefwereldgericht werken en het belang van infrastructureel werken.

1.2.1 *Participatief werken*

Kinderen beleven de stad op erg uiteenlopende manieren en de diversiteit binnen de groep kinderen is erg groot. Als een stad kindvriendelijk wil zijn, is het belangrijk dat ze voortdurend in dialoog gaat met kinderen en jongeren. Participatie is in dat hele proces een gelaagd begrip, waarvan elke laag bij kan dragen tot de realisatie van een kindvriendelijke stad. Vanuit participatie als doelstelling kan deelname aan de stedelijke samenleving een graadmeter zijn voor de inspanningen van een stedelijk beleid om het medeburgerschap van kinderen te versterken. Participatie kan daarnaast ook een middel zijn om kinderen invloed te laten uitoefenen op het beleid van de stad. Een aandachtspunt hierbij is dat de participatieprocessen zelf voldoende toegankelijk zijn. Kinderen en jongeren laten hun stem niet alleen horen via formele kanalen en het is belangrijk om daar ook oog voor te blijven hebben. Ten derde kan participatie ook gehanteerd worden als uitgangspunt voor een kindvriendelijke stad. Ervan uitgaande dat kinderen en jongeren ook nu al participeren, is het belangrijk om oog te hebben voor die verschillende manieren van participatie.

1.2.2 *Leefwereldgericht werken*

Leefwereldgericht werken is een tweede bouwsteen binnen de ontwikkelde visie op een kindvriendelijke stad. De kindvriendelijke stad neemt de leefwereld van kinderen en jongeren als uitgangspunt voor beleidsontwikkeling² (De Visscher & Reynaert, 2013, p. 12). Dat houdt volgens de auteurs ten eerste in dat beleidsmakers zich de vraag blij-

ven stellen 'wat het betekent om op te groeien in de stad' en welke ondersteuning kinderen en jongeren daarbij kunnen gebruiken. Ten tweede houdt het in dat er laagdrempelige eerstelijnsvoorzieningen in de stad zijn, waar kinderen en jongeren met vragen of problemen terecht kunnen, ongeacht tot welk beleidsdomein die vragen horen. Leefwereldgericht werken houdt met andere woorden een uitdaging in om beleidsdomeinen te overstijgen en vanuit levensdomeinen te werken.

De kindvriendelijke stad neemt de leefwereld van kinderen en jongeren als uitgangspunt voor beleidsontwikkeling.

1.2.3 *Infrastructureel werken*

De derde bouwsteen die naar voren geschoven wordt, maakt de stap van onderzoek en analyse naar beleidsuitvoering. Een kindvriendelijke stad heeft aandacht voor de mate waarin kinderen en jongeren voldoende voorzieningen en hulpbronnen hebben in de stad. Het gaat niet alleen om het aantal hulpbronnen, maar ook om de kwaliteit van de tussenkomst. Daarbij maken de auteurs expliciet de keuze om een kindvriendelijk beleid in te bedden in de collectiviteit van de stad. Ze pleiten eerder voor een stad die in haar streven naar duurzaamheid en leefbaarheid ook aandacht heeft voor de positie van kinderen, dan voor een stad die selectief aandacht zou hebben voor kinderen en jongeren.

Een kindvriendelijke stad is met andere woorden geen vaststaand gegeven. Kindvriendelijkheid als streefnorm vooropstellen houdt eigenlijk de voortdurende opgave in om de stedelijke context te toetsen aan de leefsituatie van kinderen en jongeren in de stad (De Visscher & Reynaert, 2013).

2. **Wat vinden kinderen van hun stad? Opzet van de perceptiestudie**

Wat vinden kinderen van hun stad en hoe kunnen we hen daarover bevragen? Die vragen stonden voorop in de perceptiestudie bij kinderen die uitgevoerd werd voor de Stadsmonitor. De studie had twee doelen: 1) het perspectief van kinderen en jongeren tussen 6 en 14 jaar toevoegen aan de Stadsmonitor door een kwalitatieve bevraging en 2) een tool ontwikkelen voor latere bevragingen.

Vooraleer we overgaan tot de bespreking van enkele onderzoeksresultaten, bespreken we in deze paragraaf de manier waarop de visie op kinderen in de stad vertaald werd in de visie op het onderzoek, gevolgd door de methodologie en de beschrijving van de onderzoeksdata.

2.1 Het perspectief van kinderen op hun steden: kinderen aanspreken als competente medeburgers

De perceptiestudie met kinderen en jongeren diende in lijn te liggen met de visietekst over de positie van kinderen en jongeren in de stad. Zo was de verwachting dat we kinderen zouden aanspreken als medeburgers en als medeonderzoekers. Een dergelijke benadering in onderzoek sluit aan bij een bredere tendens om kinderen en jongeren te betrekken bij zowel wetenschappelijk onderzoek als beleid (Dedding, Jurrius, Moonen e.a., 2013; Lauwers & Piessens, 2013; Meire, Dekeyser, Hillaert e.a., 2014, Piessens & Hillaert, 2013). De ontwikkeling om kinderen en jongeren in onderzoek te betrekken, leidt vaak tot een keuze voor participatief onderzoek (Dedding, Jurrius, Moonen e.a., 2013).

Op kennistheoretisch vlak ambieert participatief onderzoek meer valide kennis op te leveren over de situaties van kinderen en jongeren. De verwachting is dat participatief werken leidt tot kennis die samen met kinderen geconstrueerd wordt en op die manier een beter begrip van hun ervaring oplevert dan wanneer volwassenen alleen tot die kennis komen. De impact van machtsongelijkheden tussen kinderen en volwassenen zou door kindvriendelijk onderzoek grotendeels omzeild kunnen worden (Hart, 1992). Dat is niet zonder gevaar: ook in onderzoek dat expliciet op zoek gaat naar de beleving van kinderen en jongeren, zijn problemen van representatie en authenticiteit aan de orde (James, 2007). Bovendien wordt door het privilegiëren van de ervaringskennis van kinderen en jongeren voorbijgegaan aan de ervaringskennis en deskundigheid van diverse opvoeders en onderzoekers (De Visscher, 2010).

Het ethische argument sluit aan bij de aandacht die het IVRK besteedt aan de stem en het perspectief van kinderen en jongeren. Participatief onderzoek wordt daarbij ingezet als hefboom in het wegwerken van de machtsverschillen tussen kinderen en volwassenen in onderzoek (De Visscher, 2010). Kinderen en jongeren inschakelen als medeonderzoekers en een verscheidenheid van kindvriendelijke methoden hanteren, garandeert echter geen machtsvrij gebeuren: machtsverschillen en -ongelijkheden zullen wellicht in onderzoek en praktijk aanwezig blijven en moeten niet al te naïef behandeld worden (Cooke & Kothari, 2001). Onderzoek met kinderen is geen machtsvrij gebeuren: niet tussen volwassenen en kinderen en evenmin tussen kinderen onderling (Lomax, 2012). Hunleth (2011) wijst op het belang om op zoek gaan naar de redenen waarom kinderen participeren in onderzoek: de manier waarop zij onderzoeksmethoden naar hun hand zetten en ombuigen om hun eigen agenda te vervullen, kan volgens de auteur bijzonder informatief zijn. Het onderzoek waarover we hier rapporteren, vond bijvoorbeeld plaats in scholen, wat heel concreet de vraag oproept hoe 'vrij' de keuze van kinderen is om al dan niet deel te nemen en hoe je daar als onderzoeker mee omgaat.

Op methodologisch vlak is de verwachting dat aangepaste, kindgerichte onderzoeksmethoden meer en betere onderzoeksresultaten opleveren, vooral bij de zogenaamde moeilijk bereikbare groepen. De groeiende aandacht voor participatief werken heeft geleid tot de ontwikkeling en de toepassing van een reeks kindgeoriënteerde, participa-

tieve en creatieve onderzoeksmethoden (Lomax, 2012). Het idee is dat die methodieken een betere aansluiting bij de belevingswereld van kinderen toelaten en minder exclusief steunen op verbale competenties. Dat blijkt in de praktijk echter niet altijd waar te zijn (De Visscher, 2010).

In dit onderzoek vulden we het medeburgerschap van kinderen in steden op twee manieren in. Ten eerste schonken we aandacht aan de manier waarop kinderen en jongeren de stad zelf beleven. Hoe spreken kinderen over de stad? Welke accenten leggen ze? Hoe sluit dat aan bij of wijkt dat af van het gangbare taal- en referentiekader om over steden te spreken? Ten tweede kozen we ervoor om met kinderen en jongeren niet alleen in te gaan op hun beleving, maar ze ook vragen te stellen vanuit een ruimer kader van duurzame en leefbare steden en hun perspectief niet te reduceren tot kindgerichte thema's.

Gezien de vraag om het onderzoek te laten aansluiten bij de ontwikkelde instrumenten van de Stadsmonitor, was het niet mogelijk om kinderen aan te spreken als mede-onderzoekers. Het zou ook niet eerlijk geweest zijn ten opzichte van kinderen om het anders voor te stellen. Kinderen mee verantwoordelijk maken voor een onderzoek houdt eigenlijk in dat ze ruimte moeten hebben om de onderzoeksvragen bij te sturen. Die ruimte was er niet. Toch werd het onderzoek in opzet, uitvoering en analyse afgestemd op het perspectief van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren beschouwden we niet alleen als leveranciers van antwoorden en de aanpak werd bijgestuurd op basis van de reacties van kinderen.

2.2 Methodologie

Voor het onderzoek ontwikkelden we een workshop die ons toeliet om met kinderen in te gaan op de onderzoeksvragen. In de studie stonden de volgende onderzoeksvragen voorop:

- Hoe spreken, begrijpen en communiceren kinderen en jongeren over de stad?
- Hoe beleven kinderen en jongeren de stad?
- Wat zijn de kwaliteiten van de stad voor kinderen en jongeren?
- Hoe reageren ze op elementen uit de visiematrix duurzame steden?
- Welke beleidsdomeinen benoemen kinderen en jongeren als prioritair?

De aanpak van die onderzoeksvragen was gebaseerd op de 'mozaïekbenadering' ('Mosaic approach'), zoals ontwikkeld en gepromoot door Alison Clark en Peter Moss, onderzoekers binnen de 'Childhood studies'. In die benadering staan de volgende principes centraal:

- het combineren van verschillende methoden en technieken, zodat verschillende types kinderen en jongeren aangesproken worden en aan bod kunnen komen;
- het onderzoek moet vertrekken vanuit de deskundigheid en het actorschap van kinderen en jongeren, met potentie om de uitkomsten te vertalen naar de praktijk;
- het onderzoek nodigt zowel kinderen, jongeren als onderzoekers uit om voortdurend te reflecteren over inhoud, aanpak en methodologie;

- de methoden en technieken moeten aanpasbaar zijn aan verschillende contexten;
- het onderzoek moet gericht zijn op de leefwereld van kinderen, eerder dan op de eigen probleemstelling.

Het uitgangspunt bij het begin van die workshops was telkens dat 'stedelijkheid' geen gebruikelijk woord is in de leefwereld van kinderen, maar dat zij wel bewoners en gebruikers zijn van de stad. De uitdaging was dan ook om de manier waarop kinderen met de stad omgaan, naar boven te krijgen. Daarom wilden we eerst en vooral het onderzoek introduceren, de kinderen leren kennen en luisteren naar de elementen van stedelijkheid die ze spontaan zouden aanbrengen. De methodiek werkte gaandeweg toe naar de visie van kinderen op de stad als plek om te leven.

De workshops waren gebaseerd op vier stappen:

- Kennismaking met het thema 'stad' aan de hand van een luchtfoto en een 'mental map'. Aan de hand van een luchtfoto van de buurt van de school werd het thema stedelijkheid geïntroduceerd en gingen we na welke thema's en beleidsdomeinen kinderen aan elkaar verbinden. Door ze een mental map te laten tekenen, kregen kinderen de kans om hun individuele woonsituatie met het onderzoeksthema te verbinden.
- Verkenning van de beleidsdomeinen uit de Stadsmonitor aan de hand van belevingsboxen.³ Een belevingsbox bevatte foto's (stadsspecifieke en meer algemene) en tekeningen met betrekking tot een cluster van beleidsdomeinen die verwijzen naar voorzieningen en activiteiten. De bedoeling van die fase was de verschillende beleidsdomeinen te verkennen.
- Vervolgens vroegen we de kinderen om een of twee clusters van beleidsdomeinen te kiezen. Daarvoor maakten we een gezamenlijke belevingskaart aan, die moest toelaten om een genuanceerd beeld te krijgen van wat een beleidsdomein voor kinderen betekent en hoe ze dat op stadsniveau vertalen.
- Ten slotte vroegen we kinderen om beleidsprioriteiten te formuleren voor de stad.

2.3 De onderzoeksdata

We hielden vijftien klasworkshops, in vijf scholen, gespreid over drie Vlaamse steden. De volgende overwegingen speelden mee in de selectie van steden:

- het bevolkingsaantal, gebaseerd op ADSEI-data van 2012; we kozen voor een grootstad (Antwerpen of Gent), een grotere centrumstad (>80.000 inwoners) en een kleinere centrumstad (<80.000 inwoners);
- de geografische spreiding over Vlaanderen⁴;
- de bevolkingssamenstelling: we hadden een voorkeur voor steden met een voldoende diverse bevolking;
- kindvriendelijkheid als beleidslijn in het stedenbeleid: we kozen voor steden die niet noodzakelijk 'kindvriendelijkheid' als uitdrukkelijk aandachtspunt voor hun beleid naar voren hadden geschoven (gebaseerd op Idea Consult en Thuisindestad.be, 2011).

Op basis van die overwegingen werd een matrix opgesteld. De uiteindelijke keuze gebeurde in overleg met de stuurgroep van het onderzoek. In elke school werkte een klas mee, die opgesplitst werd in drie groepjes van vijf tot acht leerlingen. Wat de leeftijden betreft, zorgden we voor een evenwichtige selectie, waarbij we rekening hielden met de drie focusleeftijden: 7-8 jaar (tweede leerjaar), 10-12 jaar (vijfde en zesde leerjaar) en 13-15 jaar (tweede en derde middelbaar). Verder kozen we er zowel in het lager als in het middelbaar onderwijs telkens voor om twee van de drie klassen met grote of middelgrote diversiteit te kiezen. Tabel 1 geeft een overzicht van de steekproef.

Tabel 1 – Beschrijving steekproef.

	Leeftijd	Aantal kinderen	Verdeling per groepje
Genk Lagere school	7 à 8 jaar	19	5 jongens 6 meisjes 4 meisjes + 2 jongens
Gent Lagere school	10 à 12 jaar	14	3 meisjes 11 jongens
Leuven Lagere school	8 à 10 jaar	23	4 meisjes + 3 jongens 6 meisjes + 2 jongens 5 meisjes + 3 jongens
Leuven Lagere school	8 jaar	22	6 meisjes 16 jongens
Gentbrugge Middelbare school	13 à 14 jaar	16	3 meisjes 13 jongens
Totaal		94 kinderen	

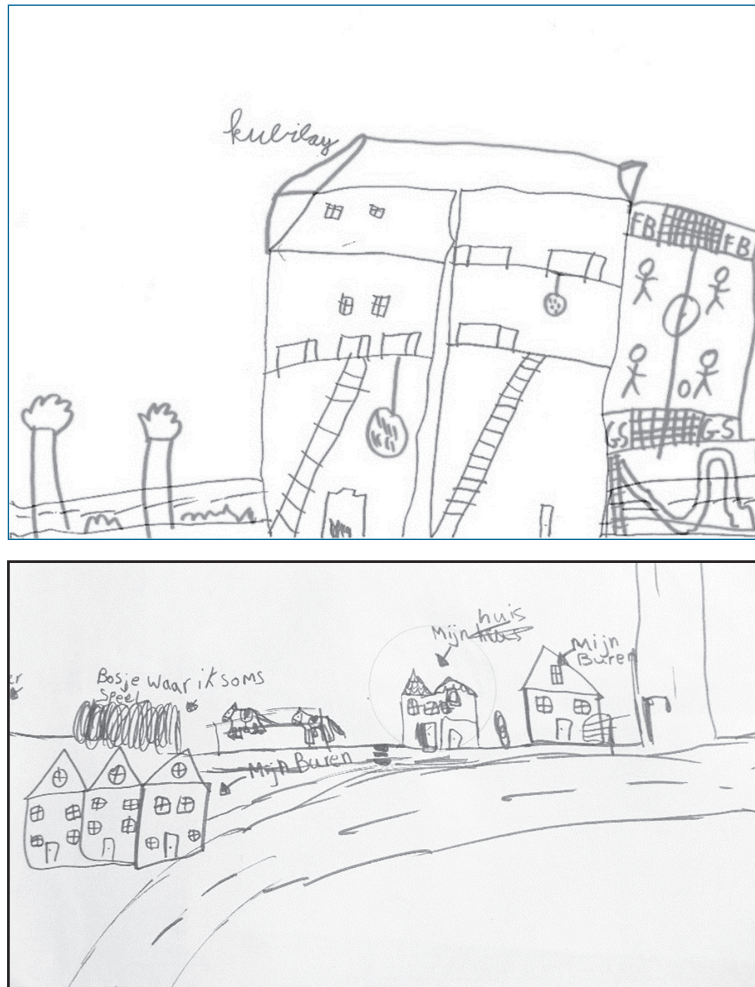
3. Wat betekent het om op te groeien in de stad?

In deze paragraaf gaan we in op enkele resultaten van de perceptiestudie bij kinderen. Gezien de eerder beperkte scope van dit hoofdstuk is het niet mogelijk om hier systematisch een antwoord te formuleren op elke onderzoeksvraag die hoger voorgesteld werd. Bovendien bleek al tijdens de uitvoering van het onderzoek dat de diversiteit tussen kinderen en hun leefsituaties behoorlijk groot was. Dat brengt met zich mee dat er geen eenduidig antwoord te formuleren valt voor de vraag ‘wat de kwaliteiten zijn van de stad voor kinderen en jongeren’. Die vaststelling bracht ons ertoe om een rapport per onderzoekssetting op te maken, om op die manier recht te doen aan de diversiteit. Daarnaast rapporteerden we over de meer algemene lijnen in het onderzoek. We beschrijven in wat volgt eerst de in het onderzoek geobserveerde diversiteit aan leefsituaties, daarna gaan we in op de vraag hoe een stad zich voordoet aan kinderen en jongeren en ten slotte gaan we in op de uiteenlopende mogelijkheden die kinderen en jongeren ervaren in de stad.

3.1 Kinderen uit dezelfde stad 'wonen' niet in dezelfde stad

Kinderen leven in verschillende leefsituaties in de stad. Aangezien dat minstens op een aantal socio-economische criteria vooraf al duidelijk was, hielden we er rekening mee in de selectie van steden en scholen voor de perceptiestudie. Socio-economische verschillen kwamen echter in het onderzoek zelf niet meer aan bod, wat vooral te maken heeft met de leefwereldfocus van het onderzoek. Het loont de moeite om dieper in te gaan op verschillen in leefsituaties die wel duidelijk naar voren komen, namelijk de fysiek-ruimtelijke verschillen en de sociaal-culturele verschillen.

Figuur 1 - Mental map van een kind dat in een hoogbouw woont (derde leerjaar) (boven) en van een kind dat in een open bebouwing woont (graadklas, derde-vierde leerjaar) (onder).

Tijdens het onderzoek vielen de verschillen op tussen de groepen kinderen waarmee we werkten. Aan het onderzoek namen kinderen uit erg druk bevolkte wijken deel, met een grote druk op de publieke ruimte, maar er namen evenzeer kinderen deel die in eerder residentiële wijken of in een eerder suburbane wijk woonden. Dat wordt onder meer duidelijk in de mental maps die de kinderen tekenden over hun buurt (zie figuur 1).

Die fysiek-ruimtelijke verschillen spelen een rol in de mate waarin kinderen in de stad aanwezig zijn. Het heeft bijvoorbeeld gevolgen voor hun (autonome) mobiliteit (zie ook 3.3.2). Kinderen die in een eerder residentiële wijk woonden, vertelden over 'met de fiets naar school gaan' of over 'met de auto naar school en naar hun hobby's gebracht worden'. Kinderen die in een erg druk bebouwde en bewoonde wijk woonden, vertelden vaker over 'te voet naar school gaan'. Ze speelden ook vaker in de publieke ruimte in de wijk zelf.

Hoewel fysiek-ruimtelijke verschillen een impact hebben op wat kinderen kunnen en mogen doen, is er toch nog veel variatie in de concrete patronen die kinderen en gezinnen ontwikkelen. Sommige kinderen in een residentiële wijk zijn niet de hele tijd afhankelijk van vervoer door hun ouders. Nogal wat kinderen wonen op twee verschillende locaties en kunnen van bij mama te voet en van bij papa met de auto naar school gaan. Kinderen die in dezelfde straat wonen, kunnen zich toch op een andere manier tot die buurt verhouden, wat dan te maken heeft met eigen voorkeuren en met gezinsvoorkeuren. Tijdens het onderzoek vielen ook de soms grote verschillen op tussen individuele kinderen in dezelfde school. Dat maakte het niet altijd eenvoudig om in groep over de 'stad' te spreken, aangezien kinderen soms een uiteenlopende stedelijke ervaring hadden.

Dat brengt ons bij het volgende 'type' van verschil, de sociaal-culturele diversiteit van waaruit kinderen deelnamen aan dit onderzoek. Drie van de vijf deelnemende scholen konden we typeren als buurtscholen. Kinderen wonen er op wandel- of fietsafstand van. De kinderen uit die buurtscholen hebben meestal wel een gedeelde kennis van hun buurt. Zelfs al hebben niet alle kinderen evenveel bewegingsruimte in de buurt, toch verhouden ze zich wel tot gelijkaardige plekken, tot de verbindingen tussen die plekken, tot het buurtweefsel.⁵ Ze weten bijvoorbeeld welke plekken gevaarlijk zijn, waar je beter niet alleen komt, waar de spannende plekken zijn. Zo vertelden de kinderen in Genk dat ze graag gingen basketten op de begraafplaats, ook al wisten ze dat dat eigenlijk niet mocht. In twee van de vijf deelnemende scholen kozen kinderen en hun ouders eerder voor het pedagogische of sociaal-culturele project van de school: het ging om een secundaire school en een methodeschool. De afstand die kinderen moeten afleggen naar de school is groter, de meeste kinderen komen niet uit dezelfde buurt en hebben dus ook nauwelijks een gedeelde kennis over de buurt. Hun kennis over en ervaring met de stad zijn erg particulier en de kennis die ze delen met andere kinderen, gaat meer over specifieke voorzieningen, zoals het zwembad of een park waar ze met de school naartoe gaan, en minder over één buurt.

Vanuit die verschillende leefsituaties komen er ook andere thema's op de voorgrond tijdens de workshops. In dit onderzoek verwezen de kinderen slechts zelden naar armoede, wat opnieuw te maken heeft met de leefwereldfocus van het onderzoek. Zo viel in eerder belevingsonderzoek met kinderen en jongeren in armoede op dat kinderen zichzelf niet arm vonden, ook al konden er vanuit een buitenstaandersperspectief duidelijk thema's aangeduid worden die met armoede te maken hadden (Roose, Roets, Schiettecat e.a., 2015; Van Gils & Willekens, 2010).

3.2 'Wat is een stad?'

Een belangrijke vraag is hoe kinderen en jongeren de stad leren kennen. In het onderzoek gingen we onder meer na hoe kinderen over de stad spraken. Dat gebeurde vooral in functie van de tool die we ontwikkelden om kinderen ook in de volgende edities van de Stadsmonitor te kunnen bevragen. Opvallend was dat stedelijkheid niet prominent aanwezig is in de perceptie van kinderen. Nogal wat kinderen kennen het begrip 'stad' niet (goed). De meesten vonden vooral dat ze in hun eigen buurt, district of deelgemeente woonden, zelfs al woonden ze technisch gesproken in de stad zelf.

Het loont dus de moeite om na te gaan hoe kinderen zich een stad eigen kunnen maken. Er zijn enkele stadsbrede voorzieningen of 'plekken' die ze wel kennen. Daarnaast valt op dat er nogal wat 'bemiddelaars' zijn die de stad ontsluiten voor kinderen. Een derde inzicht over hoe kinderen de stad percipiëren, gaat over de verhouding tussen leefwereld en beleid. De beleving van kinderen kan moeilijk begrepen worden in beleidsdomeinen, maar moet begrepen worden aan de hand van momenten en situaties.

3.2.1 *De stad: een verzameling van 'plekken'?*

Stedelijkheid is niet prominent aanwezig in de perceptie van kinderen. Dat begint bij de vaststelling dat de meeste kinderen hun woonplaats niet associëren met een stadsnaam, maar met een wijk, buurt of district.⁶ In de perceptie van de kinderen in dit onderzoek is de stad 'een plek waar je naartoe gaat'. Kinderen verhouden zich vooral tot hun buurt en eventueel tot andere plekken waar ze vaak komen. Er zijn wel enkele duidelijk herkenbare 'landmarks'. Een groter zwembad met meer spektakelachtige voorzieningen bleek in alle workshops een duidelijk herkenningspunt te zijn dat veel enthousiasme oproept. Toch bleek al snel dat een dergelijk zwembad niet voor alle kinderen even betaalbaar of toegankelijk was. Ook sommige winkels zijn belangrijke herkenningspunten. Tabel 2 geeft een overzicht van de duidelijk herkenbare stedelijke voorzieningen voor kinderen.

Het viel op dat een gesprek met kinderen over 'hun' stad vooral lukt als het over concrete plekken gaat die bij hun beleefde werkelijkheid horen. Het was moeilijker om over meer abstracte begrippen of voorzieningen te praten. Kinderen 'kennen' een voorzie-

ning als ze weten wat ze er kunnen doen en als ze weten of het 'ook voor hen' is: als ze zich die plek hebben kunnen toe-eigenen.

Tabel 2 – Voorzieningen die kinderen benoemden.

Onderzoekssetting	Stedelijke voorzieningen bekend
Genk	Bibliotheek C-mine ('de mijntoren')
Leuven	Specifieke winkels – Shopping 1 Stadspark De 'blub' (tijdelijke kunstininstallatie) Sportoase (vooral het zwembad) Het SPIT
Gent	OCMW (specifiek Dampoort) Rozebroeken (zwembad) Blaarmeersen Shopping Zuid

Dat roept de vraag op wat maakt dat kinderen zich een plek kunnen toe-eigenen. Wanneer weten kinderen dat dit 'ook voor hen is'? Het heeft niet noodzakelijk met het type voorziening zelf te maken: zo herkenden de kinderen in Genk allemaal de stedelijke bibliotheek, terwijl de stedelijke bibliotheek in Gent niet zo bekend was. We konden in dit onderzoek niet nagaan wat er precies toe bijdraagt dat kinderen zich dergelijke voorzieningen eigen kunnen maken. Een hypothese is dat het te maken heeft met het beleid van de voorziening zelf, maar ook met de mate waarin de stad en haar voorzieningen voor kinderen ontsloten worden. Dat gebeurt door 'bemiddelaars'.

3.2.2 *Bemiddelaars spelen een rol in de ontsluiting van de stad*

Kinderen leren het aanbod in een stad vooral kennen dankzij volwassenen die hun de weg wijzen. Naarmate de kinderen ouder worden, spelen ook hun 'peers' een grote rol. De ontsluiting van de stad wordt bemiddeld door volwassenen of voorzieningen. Kinderen geraken via of dankzij hun ouders of grootouders in hun vrijetijdsbesteding. Ook de school en jeugdbewegingen of sociaal-cultureel werk spelen daarin een rol. Het OCMW speelt in één setting een rol om vrijetijdsvoorzieningen toegankelijker te maken voor kinderen. In een andere klas kenden de kinderen voorzieningen als een museum of de bibliotheek dankzij de buurtwerking.

De ontsluiting van de stad wordt bemiddeld door volwassenen of voorzieningen.

Het lijkt logisch dat volwassenen zo'n grote rol spelen in de ontsluiting van de stad, maar er zijn enkele moeilijkheden mee verbonden. Ten eerste is een dergelijke bemid-

deling vanuit het perspectief van kinderen niet altijd evident. In een van de settings valt op dat het buurthuis opduikt in de verhalen van kinderen telkens wanneer ze vertellen over iets in de stad. Het buurthuis speelt duidelijk een rol in de leefwereld van de kinderen en probeert die leefwereld ook te verbreden. Maar de kinderen geven eveneens erg gemengde signalen over datzelfde buurthuis: het is er 'stom', zeggen ze, en 'saai'. Een jongen voelt zich er niet veilig. Scholen spelen eveneens een grote rol in de relatie tot de ruimere wereld, maar niet alle kinderen hebben een goede relatie met de school.

Volwassenen en voorzieningen kunnen als bemiddelaars optreden, maar de vraag is of kinderen dat altijd zullen en willen oppikken, zeker wanneer ze geen goede band hebben met de bemiddelaar zelf. Een tweede moeilijkheid is dat er een groot verschil is tussen het aantal en de variatie van bemiddelaars op wie kinderen een beroep kunnen doen. Sommige kinderen doen dingen met hun ouders, grootouders, familie, vrienden, terwijl andere kinderen vooral moeten rekenen op eerder professionele voorzieningen.

Inzetten op voorzieningen als bemiddelaar, zonder zicht op de kwaliteit van de relatie van kinderen met die voorziening, kan risico's inhouden. Er kan niet verondersteld worden dat daardoor de toegankelijkheid van stedelijke voorzieningen gerealiseerd wordt. Dat bleek al eerder uit een belevingsonderzoek bij kinderen in armoede: hoewel de school de meeste dagen in een kinderleven domineert, domineert ze zelden de belevingswereld (Van Gils & Willekens, 2010). Bovendien zijn niet alle voorzieningen even betaalbaar of toegankelijk, sommige kinderen kunnen dus ook nauwelijks gebruik maken van voorzieningen.

3.2.3 *De beleving van kinderen valt niet altijd op te delen in domeinen*

Kinderen vertellen vooral over wat ze kunnen, mogen en willen doen in hun buurt en stad en niet noodzakelijk over beleidsdomeinen. Daarmee werd in het onderzoek concreet invulling gegeven aan een van de in de visietekst voorgestelde bouwstenen van een kindvriendelijk beleid, namelijk leefwereldgericht werken (De Visscher & Reynaert, 2013).

De studie biedt meer inzicht in de manier waarop kinderen over hun stedelijke beleving spreken. Stedelijk beleid wordt vaak opgedeeld in beleidsdomeinen, zoals ook in de Stadsmonitor gebeurt. De perceptie van kinderen over de stad verwijst eerder naar momenten en situaties dan naar beleidsdomeinen. In de dagelijkse leefwereld van kinderen lopen verschillende beleidsdomeinen door elkaar.

Dat werd duidelijk vanaf de allereerste activiteit in de workshops: de bespreking van een luchtfoto. Die activiteit werd ingezet als een open kennismaking met hoe kinderen spreken over hun buurt en de stad. Wanneer ze een plek herkenden op de foto, vertelden ze onmiddellijk meer over de mensen die ze daar ontmoetten, de manier waarop ze daar geraakten en wat ze daar konden doen. Zo kon het gebeuren dat één foto reflecties over de beleidsdomeinen zorg, vrije tijd, ondernemen en mobiliteit opriep.

Ook later tijdens de sessie vertelden kinderen over momenten en situaties, eerder dan dat ze zich tot één beleidsdomein beperkten. Een foto van een brugje in een park (illustratiemateriaal over groene mobiliteit) riep bijvoorbeeld reflecties op over picknicken in dat park. Wanneer kinderen vertelden hoe ze naar school gingen, dan hadden ze het spontaan ook over relaties met anderen (ouders, vrienden, broers, zussen), speelkanalen, mobiliteit, onderwijs, ... Dat blijkt uit het volgende voorbeeld: "Als ik naar school fiets, dan kom ik drie speeltuinen tegen." Naar school gaan impliceert in dit voorbeeld een verbinding tussen thuis en school. Er valt onderweg behoorlijk wat te beleven. In dit concrete voorbeeld krijgen we ook een indicatie van de autonome mobiliteit van het kind in kwestie. Een situatie in hun leven is een knooppunt van verschillende domeinen.

3.3 Eén stad, uiteenlopende mogelijkheden

In de vorige paragrafen lichtten we toe hoe kinderen vanuit verschillende fysiek-ruimtelijke en sociaal-culturele leefsituaties de stad beleven. De diversiteit tussen kinderen is soms erg groot. Vervolgens gingen we in op de vraag hoe kinderen spreken over de stad en hoe ze zich de stad eigen maken. Een beter inzicht hierin helpt om een beter en genuanceerd begrip te ontwikkelen van de positie van kinderen in de stad. Krijgen we uit die perceptiestudie ook meer aanknopingspunten voor de ontwikkeling van een kindvriendelijk beleid? In wat volgt, bespreken we drie thema's die uit het onderzoek naar voren komen als relevant voor de positie van kinderen in de stad, maar waarbij er opnieuw een grote diversiteit merkbaar was. Eerst bespreken we hoe mobiliteit een belangrijk element is voor de handelingsmogelijkheden van kinderen in de stad. Daarna gaan we in op de manieren waarop (on)veiligheid beleefd wordt en ten slotte gaan we in op vrije tijd als een thema waarbij de diversiteit tussen kinderen zich ten volle toont.

3.3.1 Mobiliteit: veel meer dan een verzameling vervoermiddelen

Over wat mobiliteit betekent voor kinderen, leerden we vooral meer bij tijdens het gesprek over andere thema's. Kinderen vertellen eerst en vooral over concrete vervoermogelijkheden (voorzieningen): gaan ze met de auto, te voet, ...? Ook gezinsomstandigheden spelen daarin een rol: "Als ik bij mijn mama ben, dan kom ik te voet. Als ik bij mijn papa ben, dan komen we met de auto, want mijn papa woont ver van hier." Vertellen over het concrete vervoer gaat vaak gepaard met een mededeling over afstand en nabijheid of met een mededeling over de specifieke omstandigheden waarin dat vervoer plaatsvindt en over relaties (Meire, 2005). De concrete vervoermogelijkheden hangen sterk samen met hun leefsituatie. Daarin spelen nabijheid en bereikbaarheid een belangrijke rol: hoe ver wonen ze bijvoorbeeld af van school of van een bepaalde hobby buitenshuis? Waar kunnen ze hun vrienden vinden?

Dat alles speelt mee in de mate van 'agency' of handelingsruimte die kinderen aan de dag kunnen en mogen leggen in hun mobiliteit (Meire, 2005; Whitzman, Worthington & Mizrachi, 2010). Er zijn kinderen die vertellen dat ze niet alleen buiten mogen omdat het te gevaarlijk is. Er zijn kinderen die een rijkgeschakeerd vrijetijdsleven hebben, maar zich daar niet zelf naartoe kunnen verplaatsen. Er zijn kinderen die misschien wel af en toe alleen naar buiten willen, maar voor wie het soms goed uitkomt als hun ouders hen brengen (Meire, 2005). Maar er zijn ook kinderen die alleen naar school mogen gaan, boodschappen kunnen gaan doen of buiten kunnen gaan spelen. De concrete manieren waarop kinderen zich kunnen en mogen verplaatsen in hun buurt en in de stad, hebben ook een invloed op de manier waarop ze zich tot hun buurt en tot de stad verhouden. Er zijn kinderen die als het ware van eiland naar eiland gaan of gebracht worden, terwijl er ook kinderen zijn die elk hoekje en kantje van hun buurt kennen, maar die buurt nauwelijks verlaten.

De handelingsruimte die kinderen hebben of ontwikkelen inzake mobiliteit, heeft te maken met verschillende factoren. Toestemming van hun ouders is er een van en bij jongere kinderen is dat vaak de belangrijkste. De woon- en verkeerssituatie speelt ook een grote rol, maar er bestaan veel verschillen tussen gezinnen in de manier waarop ermee omgegaan wordt. Mobiliteit als beleidsdomein kan in de concrete levens van kinderen erg verschillende effecten hebben.

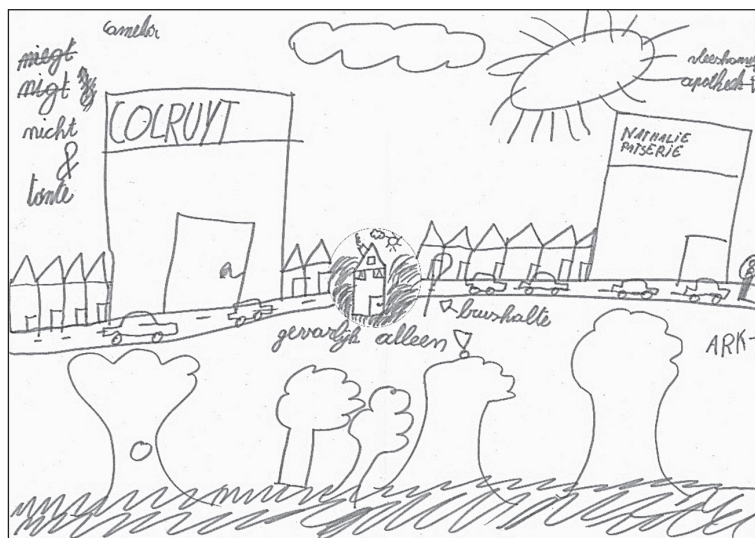
3.3.2 *(On)veiligheid: op het kruispunt tussen beschermd worden en ermee leren omgaan*

Net als mobiliteit is (on)veiligheid een thema dat verweven is met het dagelijkse leven en de handelingsmogelijkheden van kinderen. Het doorkruist dus de beleidsdomeinen. (On)veiligheid kwam in elke workshop aan bod, maar wel op verschillende manieren. In sommige workshops kwam (on)veiligheid als vanzelfsprekend aan bod wanneer kinderen over hun 'leukste' en 'stomste' plekken vertelden. Ze hebben een erg situatie-specifieke beleving en kunnen erg concreet aangeven wat (on)veilig is: "Daar is zo'n meneer, die drinkt altijd red bull en roept naar ons." Gevaarlijke plekken worden soms ook in de mental maps getekend.

De mental map die hier als illustratie opgenomen is (zie figuur 2), biedt een gedetailleerde weergave van de buurt van een 8-jarige. Het meisje in kwestie woont aan een drukke weg (die ook expliciet een gesprekstema was in de workshop). De woorden die erbij geschreven zijn, geven meteen een zicht op de handelingsruimte voor het kind in kwestie: het is er gevaarlijk alleen en dat heeft wellicht met de vele auto's te maken.

Sommige kinderen leren al vroeg in te schatten wanneer een bepaalde situatie (on)veilig is. Ze veralgemenen dat niet, maar beschrijven het zeer specifiek. Andere kinderen spreken eerder in categorieën van (on)veiligheid, wat te maken lijkt te hebben met onbekendheid en onwennigheid. Zo vertelden sommige kinderen dat ze bang waren van groepen mensen omdat ze die niet kenden.

Figuur 2 – Mental map van de buurt van een 8-jarige.

Kinderen leren onder meer van anderen wat (on)veilig is. Ouders spelen een grote rol in het benoemen van (on)veiligheid van een situatie of een plek. "Ik mag daar niet komen, want de auto's rijden daar als zotten." Ook andere kinderen en media spelen daarin een rol. Zo vroegen kinderen tijdens een workshop aan de begeleider of "het waar was dat Wereldoorlog III begonnen was."

Ook voor een thema als veiligheid blijkt dat kinderen agency kunnen uitoefenen. Dat wordt vooral mooi geïllustreerd in de workshops bij tieners. Hun school is omgeven door een paar drukke wegen en ze hebben duidelijke instructies gekregen van hun ouders welke weg ze wel en niet mogen nemen. Toch vinden de leerlingen het lastig om een omweg te nemen als die 'gevaarlijke straten' korter zijn.

Het thema (on)veiligheid kan tot erg verschillende reacties en bedenkingen leiden. Vanuit een agencyperspectief bekeken, kunnen kinderen door de confrontatie met (on)veiligheid een ruimer handelingsrepertoire ontwikkelen om met die (on)veiligheid om te gaan. Zelf zoeken ze daarvoor ook steun bij anderen: ouders, vrienden, leerkrachten, de politie. Er zijn ook kinderen die vooral bescherming krijgen en zoeken en die een aantal situaties liefst vermijden.

3.3.3 *Vrije tijd en vrijetijdspatronen*

De diversiteit tussen kinderen in de stad komt ook naar voren in het thema vrije tijd. Zo hadden in één school de kinderen erg veel en erg verschillende hobby's. In een andere school ontstond veel animo rond de recente beplanting van een groen veldje waar de kinderen voordien voetbalden. Tijdens de verschillende workshops in die klas bleek

eerder al dat het superleuke zwembad te duur was, net zoals de andere vrijetijdsvoorzieningen, zoals boksen. Ze woonden bovendien in een dichtbebouwde buurt met erg weinig publieke ruimte.

In een dergelijke context kan het anders bestemmen van een grasveld een grote impact hebben op de vrijetijds mogelijkheden van kinderen, zeker wanneer zij voor hun vrijetijdsbesteding aangewezen zijn op de publieke ruimte. Het onderzoek 'Buitenspe-len' liet zien dat, hoewel het buitenspe-len in de publieke ruimte over twintig jaar zo-wat gehalveerd is, de speelindex in dichtbebouwde buurten hoger ligt dan in minder dichtbebouwde buurten. In een drukbebouwde buurt zijn er met andere woorden meer kinderen die buiten spelen in de publieke ruimte dan in een minder dichtbebouwde buurt. Dat heeft onder meer te maken met de geringere beschikbaarheid van tuinen in drukbebouwde buurten en wellicht ook met de kleinere behuizing (Van Gils e.a., 2008).

Hoewel dit type van voorbeelden erg lokaal en dus erg specifiek is, zijn ze belangrijk voor een gediversifieerd vrijetijdsbeleid. Vrijetijds vraagstukken van kinderen en jongeren worden vaak gethematiseerd als een vraagstuk van (toeleiding naar) voorzieningen, maar dat is een zeer beperkte invulling van de vrije tijd van kinderen en jongeren. Uit onderzoek naar de vrijetijdsbeleving en -besteding van Brusselse kinderen en jongeren bleek dat tieners en jongeren zich naarmate ze ouder worden, meer oriënteren naar de publieke en semipublieke ruimte voor hun vrijetijdsbesteding, zoals winkelstraten en toffe winkels (Berten & Piessens, 2014). Toch wordt de aanwezigheid van jongeren op dergelijke plekken vaak geproblematiseerd (Berten & Piessens, 2014; Whitzman, Worthington & Mizrachi, 2010). Ook stations en bushaltes hebben een belangrijke rol in de vrijetijdsbesteding van tieners (Vanderstede, 2011), want het zijn plekken waar ze vrienden voor of na school kunnen ontmoeten, het zijn cruciale hubs in een tienerweef-sel. Er is uiteraard nog steeds een groep kinderen en jongeren die voor hun vrijetijdsbe-steding vooral een beroep doen op het bestaande voorzieningenaanbod en daarnaast is er nog een groep die de vrije tijd vooral thuis doorbrengt. Maar een aanzienlijke groep maakt voor hun vrijetijdsbesteding gebruik van de publieke en semipublieke ruimte. Belangrijk om te weten, is dat kinderen en tieners zelden een belangrijke stem hebben in discussies over ruimtegebruik.

Kinderen en tieners hebben zelden een belangrijke stem in discussies over ruim-tegebruik.

4. Wat is een kindvriendelijke stad?

Een kindvriendelijke stad stemt haar beleidsvoering af op de noden en behoeften van kinderen, stelt Unicef over kindvriendelijke steden (Riggio, 2002). Dat is gemakkelijker

gezegd dan gedaan, want uit dit onderzoek bleek dat de stad niet voor alle kinderen hetzelfde betekent. Binnen die stad hebben kinderen en jongeren erg verschillende en soms tegenstrijdige behoeften.

In deze studie kwamen we verschillende verwijzingen naar kinderarmoede tegen, hoewel het door de kinderen nooit zo benoemd werd. Die vaststelling deden we ook in eerder belevingsonderzoek bij kinderen in armoede (Van Gils & Willekens, 2010). Hoewel alle kinderen zich op een of andere manier de stad moeten toe-eigenen, hebben niet alle kinderen dezelfde mogelijkheden om dat te doen. Sommige kinderen kunnen een beroep doen op veel 'bemiddelaars', zowel uit hun privésfeer als professionele krachten. Andere kinderen zijn vooral aangewezen op professionele krachten. In het onderzoek werden veel verschillende actoren opgesomd, wat misschien een indicatie is dat nogal wat voorzieningen al een brede eerstelijnsfunctie opnemen, zoals De Visscher en Reynaert (2013) bepleiten in hun visietekst. Toch is het niet altijd duidelijk wie het voor kinderen kan opnemen en hebben we weinig zicht op de kwaliteit van de relatie tussen kinderen en voorzieningen.

Daarnaast bleek uit deze studie dat kinderen een ongelijke toegang hebben tot voorzieningen. Die vaststelling geldt voor het niveau van het type voorziening. Het viel bijvoorbeeld op dat enkel in Genk de bibliotheek door de kinderen herkend werd, maar niet in de andere deelnemende steden. Eveneens geldt die vaststelling op het niveau van een voorziening zelf. Zo is het veelzeggend dat een groep kinderen niet kan gaan zwemmen in dat ene, leuke zwembad. Niet toevallig is dat net de groep kinderen voor wie ook de andere vrijetijdsvoorzieningen te duur zijn.

De vraag is dan niet zozeer 'wat een kindvriendelijke stad is', maar wel wat een stad wil betekenen voor kinderen en jongeren in uiteenlopende leefsituaties. We bouwen daarbij graag verder op de inzichten uit de visietekst 'Kinderen en jongeren als medeburgers in een duurzame en leefbare stad' (De Visscher & Reynaert, 2013). Een kindvriendelijk beleid is eigenlijk een sociaal-pedagogisch beleid. Het moet sociaal zijn omdat kinderen de stad beleven en gebruiken vanuit feitelijk erg uiteenlopende leefsituaties. Als een stedelijk beleid daarop niet corrigeert, wordt ook niet gecorrigeerd op ongelijkheid. Een kindvriendelijk beleid kan ook niet anders zijn dan pedagogisch: het komt immers tussen in de ontplooiingsmogelijkheden van kinderen en jongeren.

In de concrete uitwerking van dat beleid blijft participatief en leefwereldgericht werken cruciaal, als aanvulling op meer algemene beleidsmaatregelen. Het biedt immers inzicht in de concrete leefwerelden van kinderen en dat is een noodzakelijke voorwaarde voor een kindvriendelijk beleid. Inzicht in die noden en behoeften is niet voldoende om tot een kindvriendelijk beleid te komen. Dat impliceert dat het niet mogelijk is één programma voor kindvriendelijkheid te ontwikkelen dat geldt in alle steden of zelfs op het niveau van één stad. Een stad moet zich vooral ook durven uit te spreken over hoe ze wil omgaan met kinderen in verschillende omstandigheden. Kinderen beleven bijvoorbeeld op erg verschillende manieren hun vrije tijd in de stad. Sommige kinderen hebben

individueel een erg boeiende en gevarieerde vrijetijdsbesteding, terwijl andere kinderen vooral druk ervaren op de schaarse publieke ruimte en problemen ondervinden met de toegankelijkheid van voorzieningen. Een kindvriendelijk beleid zou moeten vertrekken van een goed en genuanceerd inzicht binnen concrete contexten. In het kader van een armoedebeleid zouden prioriteiten gesteld kunnen worden voor die kinderen die minder ontplooiingskansen hebben. Een kindvriendelijke stad stemt haar beleid niet alleen af op de noden en behoeften van kinderen. Ze zoekt ook de variatie in die behoeften op en durft zich als een opvoeder op te stellen ten opzichte van haar kinderen.

NOTEN

1. Telling van 1 januari 2014, eigen berekening gebaseerd op data van www.lokaalstatistieken.be. Minderjarigen: 0 tot en met 17 jaar.
2. De auteurs beroepen zich daarvoor op het leefwereldmodel van Baacke (1979). In deze tekst leidt het te ver om daarop in te gaan, maar het loont de moeite om de toelichting bij de auteurs zelf erop na te slaan.
3. De belevingsboxen zijn, met toestemming van ABC ('Art Basics for Children'), ontwikkeld naar analogie van de Architectuurboxen van ABC.
4. Deze overweging speelde vooral mee bij de testfase van de tool, die in zes steden uitgetest is.
5. Een belangrijke nuance is evenwel dat kinderen van gescheiden ouders een veel complexere ervaring hebben.
6. De meeste kinderen die deelnamen aan het onderzoek, woonden in de buurt van de scholen waar het onderzoek plaatsvond en dus ook in de stad waar het onderzoek plaatsvond. In twee scholen kwamen sommige kinderen uit de stad zelf en anderen uit de buurt van de stad.